

KORPUS KADETÓW Nr. 1 WE LWOWIE

ZAGADNIENIA
Z DZIEDZINY METOD PRACY
W KORPUSIE KADETÓW

CZĘŚĆ I
ZAGADNIENIA WYCHOWAWCZE

DRUKOWANE JAKO RĘKOPIS

LWÓW

NAKŁADEM KORPUSU KADETÓW Nr. 1 WE LWOWIE
TŁOCZONO W Drukarni Urzędniczej ul. Zielona 7 — TEL. 91-07

1931

CM 314587

Wpisano do Księgi Akcesji

Akc. D1 nr 150 /2011/ CM

„Są dwa systemy nauki pływania. Jeden — rzucić ucznia odrazu na głęboką wodę i, dawszy mu ogólne wskazówki umiejętnego zachowania się na wodzie, pozostawić mu zupełną swobodę. Ten — stwarza dzielnych i silnych pływaków. Drugi — otoczyć ucznia pęcherzami, wziąć go na linkę i, broń Boże, nie dopuszczać, by choć raz napił się wody. Ten stwarza mazgajów, bojących się wody i oglądających się za „szczegółami“ nauki pływania i za łaskawą opieką linki i pęcherza, Jestem zawsze za pierwszym sposobem“.

JÓZEF PIŁSUDSKI

wywiad ze stycznia 1917 roku.

PRZEDMOWA.

Korpus oficerski i Grono nauczycielskie Korpusu Kadetów Nr. 1. we Lwowie, zastanawiając się w ubiegłym r. szk. nad sposobami dalszego doskonalenia metod pracy w Korpusie, zwróciło uwagę na pewne zagadnienia natury dydaktycznej i wychowawczej, posiadające dla tego rodzaju szkoły, co Korpus Kadetów, specjalne, niemal zasadnicze znaczenie. W rozważaniach tych zależało nie na teoretycznem rozpatrywaniu zagadnień poruszonych, ale na znalezieniu praktycznego dla nich rozwiązania na gruncie szkolnym i w ramach obowiązujących w Korpusie Kadetów programów. W specjalnie w tym celu powołanych komisjach przestudjowane zostały, a następnie przedstawione i omówione na posiedzeniach pełnej Rady Pedagogicznej szkoły zagadnienia, dotyczące metod pracy, programów szkolnych i ich realizacji oraz organizacji pracy.

Na pierwszy plan wystąpiły — jako pierwsze grupy — następujące problemy.

1. Jakim sposobem w ramach obowiązującego w Korpusie Kadetów, jako gimnazjum matem.-przyrod., programu możnaby wyzyskać materiał naukowy w zakresie przedmiotów ogólno-kształcących dla wychowania kadetów w duchu państwowym?

2. Jak wyzyskać materiał naukowy przedmiotów ogólno-kształcących dla przygotowania kadetów do zawodu wojskowego, biorąc pod uwagę nie tylko pogłębienie tych wiadomości, zawartych w programie gimn. matem.-przyrod., które posiadają dla wojska szczególne znaczenie, lecz także korelację, która powinna w Zakładzie takim, jak Korpus Kadetów, zachodzić między nauką ogólno-kształcącą a wyszkoleniem wojskowym, uwzględniając wyrównanie poziomów i wzajemną styczność odpowiednich przedmiotów obu kierunków wykształcenia?

3. Jakiemi środkami należy się posługiwać w pracy nad wychowaniem młodzieży w Korpusie Kadetów, celem zrealizowania postulatu wychowania państwowego?

Zasadniczem dążeniem naszym było tak sprecyzować wszelkie nasze postulaty i tendencje wychowawcze, by ułatwić kadetom — w ramach wymagań dyscypliny wojskowej, obowiązującej w Korpusie Kadetów — możliwość samowychowywania się. Opierając się na wynikach najnowszych badań i teoryj pedagogicznych, żywiliśmy przekonanie, że młodzież, powierzona opiece naszej, wtedy dopiero zdoła należycie ukształcić swój charakter i przygotować się do swych późniejszych zadań, kiedy będzie zmuszona pracować nad sobą, sama pojmie swój cel, drogi doń wiodące i warunki umożliwiające osiągnięcie celu.

Z tego względu uważaliśmy, że program pracy należy tak ułożyć, by nauczyciel i wychowawca był tylko kierownikiem, duszą młodzieży, tym, który dyskretnie, nieraz niewidzialnie, ale nie mniej czujnie i bacznie nadaje bieg dążeniom wychowanków i pilnie baczy, by z drogi nie zeszli, by się z celem swego życia nie rozminęli.

Zgodnie z umieszczonemi na czele dziełka słowami Marszałka Piłsudskiego o nauce pływania, zgodnie ze zdaniem Wielkiego Wodza narodu, który twierdzi:

„Są dwa systemy nauki pływania. Jeden — rzucić ucznia odrazu na głęboką wodę i, dawszy mu ogólne wskazówki umiejętnego zachowania się na wodzie, pozostawić mu zupełną swobodę. Ten — stwarza dzielnych i silnych pływaków. Drugi — otoczyć ucznia pęcherzami, wziąć go na linkę i, broń Boże, nie dopuszczać, by choć raz napił się wody. Ten stwarza mazgajów, bojących się wody i oglądających się za „szczegółami“ nauki pływania i za łaskawą opieką linki i pęcherza. Jestem zawsze za pierwszym sposobem“, — jesteśmy i my zdania, że jedynie wtedy wychowankowie nasi spełnią swoje zadanie życiowe, kiedy zamłodu własnym wysiłkiem i pracą zdobędą samodzielność, wiarę w siebie, charakter silny i opanowany.

Ostateczne wyniki rozważań na tematy powyższe zebrane zostały w zwięzłej formie szczegółowych projektów, podających sposoby zrealizowania powyższych zagadnień w ramach istniejących w Korpusie Kadetów urzędzeń i programów. Projekty te, będąc pierwszą próbą realnego zupełnie zespolenia dwóch zasadniczych kierunków korpusowego wykształcenia w oparciu o specjalnie zorganizowany a przeniknięty ideą państwową system wychowawczy, mają znaczenie nie tylko dla Korpusu Kadetów, lecz do pewnego stopnia mają swego rodzaju aktualność ogólną. Projekty te bowiem dotyczą i wskazują drogę zrealizowania na gruncie szkolnym postulatu wychowywania młodzieży w duchu państwowym — postulatu, który w szkolnictwie polskim obecnie jest hasłem naczelnem.

Tę pierwszą część rozważań oddajemy do dyspozycji P. P. Wychowawców i Nauczycieli, Rodziców i innych Przyjaciół z gorącą prośbą o współpracę, przez Swoją krytykę choćby najostrejszą oraz uzupełnienia i uwagi.

Wyniki tej współpracy będziemy się starali wykorzystać dla dobra ogólnego.

Dla orjentacji czytelników, nie znających ustroju korpusowego, zaznamy, że komp. 1 w Korpusie Kadetów odpowiada klasie 4-tej szkoły ogólno-kształcącej typu matemat.-przyrodniczego, kom. 2 — kl. 5, kom. 3 — kl. 6, kom. 4 — kl. 7, a komp. 6 — kl. 8.

I. Projekt wyzyskania programu naukowego przedmiotów ogólno-kształcących dla wychowania państwowego w Korpusie Kadetów.

1. RELIGJA.

W celu wychowania państwowego kadetów dążyć należy:

1. do wyrobienia w wychowankach poczucia odpowiedzialności za swe czyny,
2. do oparcia się o autorytet rozumu i sumienia, które to dwa drogowskazy podaje nauka dogmatyki i etyki,
3. do wytworzenia kultu tradycji dziejowej religii,
4. do podporządkowania życia osobistego ideałom ogólno-państwowym.

2. JĘZYK POLSKI.

Wyzyskanie materiału naukowego dla wychowania w duchu ideałów państwowych powinno pójść w kierunku:

1. uświadamiania kadetów o ideałach państwowych Polski współczesnej w związku z przejawiającymi się w omawianej literaturze ideami narodowymi i państwowymi Polski czasów minionych oraz w związku przyczynowym z pozaliterackimi objawami życia,
2. podkreślania błędów pod względem ideowo-państwowym, popełnianych w ciągu historii naszej, o ile uwidocznione zostały w utworach literackich, wykazywania skutków owych błędów oraz środków, któreby zapobiec mogły powtórzeniu ich w dobie obecnej,
3. ujawnienia dróg polskiej myśli państwowej w miarę przejawiania się jej w literaturze naszej,
4. omówienia roli poszczególnych stanów społecznych w Polsce w życiu ogólnopństwowym (chłop, robotnik, mieszczanin, ziemianin, inteligent i t. p.) i uwidocznienia tej roli na tle odpowiednich utworów literackich,
5. omówienia wzajemnych stosunków pomiędzy Polakami a innymi narodami w Polsce mieszkającymi (Rusini, Litwini, Żydzi i t. p.) w związku z przejawami tego współżycia w utworach literackich oraz w związku z dezyderatami w tym względzie polskiej myśli państwowej,
6. omówienia wszelkich innych zagadnień, związanych z ideologią państwowości polskiej, o ile one przejawiają się w objętych programem szkolnym utworach literackich.

W tym celu należałoby:

1. po przesunięciu części materiału naukowego na klasy niższe, w klasach wyższych poświęcać więcej czasu na omawianie z młodzieżą, już bardziej dojrzałą i do podobnej pracy przygotowaną, zagadnień ideowych, wiążących się z treścią poznawanych utworów,

2. wprowadzić ściślejsze, niż przewiduje program, studium Wyspańskiego, jako wyraziciela najnowszej ideologii polskiej, a w miarę możliwości, przy odpowiedniej redukcji literatury dawniejszej, również innych wybitniejszych pisarzy t. zw. Młodej Polski oraz literatury niepodległościowej,

3. wyzyskać pod względem wyżej wskazanym następujące utwory literackie, przewidziane programem szkolnym, jako lektura podstawowa i uzupełniająca.

Komp. 1. (kl. IV)

Sienkiewicz — „Ogniem i mieczem“, „Potop“

Prus — „Placówka“

Mickiewicz — „Grażyna“

Z Wypisów polskich (Chrzanowski, Wojciechowski T. V.)

Konopnicka — „Obielił nam“, „Gniazdko nasze“, „Głupi Franek“

Pol — „Pieśń o ziemi naszej“

Sienkiewicz — „Pojednani“, „W niewoli tatarskiej“

Kubala — „Bitwa pod Beresteczkiem“

Prus — „Bohaterstwo Chołoniewskiego“, „Szkoła rycerska“

Ujejski — „Pogrzeb Kościuszki“

Tretiak — „Filomaci“

Orzeszkowa — „Ogniwa“

Pol — „Pieśni Janusza“

Ujejski — „Maraton“

Reymont — „Ochotnicy“

Siedlecki — „Lwów pod chmurami“

Or-Ot — „Powitanie pułków“

Komp. 2. (kl. V.)

Mickiewicz — „Pan Tadeusz“

Z Wypisów polskich T. V.

Łoziński — „Z życia towarzyskiego w dawnej Polsce“

Skarga — „O miłości ku Ojczyźnie“

Askenazy — „Ksiązę Józef Poniatowski“

Kleszczyński — „Ksiązę“

Sienkiewicz — „Latarnia“

Libelt — „O miłości Ojczyzny“

Zeromski — „Własny port“

Z lektury uzupełniającej:

Sienkiewicz — „Pan Wołodyjowski“, „Krzyżacy“

Zeromski — „Syzyfowe prace“

Reymont — „Z ziemi chełmskiej“

Komp. 3. (kl. VI.)

Z Wypisów polskich dla klas wyższych, Chrzanowski i Wojciechowski, Cz. I.

Modrzewski — „O naprawie Rzeczypospolitej“ (wyjątki)

Kochanowski — „Pieśń o dobrej sławie“, „Pieśń o spustoszeniu

Podola“, „Odprawa posłów greckich“, „Proporzec albo Hołd pruski“

Szarzyński — „Pieśń o Fridruszu“ (Herburcie)

Potocki — „Wojna chocimska“ (wyjątki), „Czuj stary pies szczeka“,

„Niech śpi pijany“

Kochowski — „Psalm 26 z Psalmodyj polskiej“

Pasek — „Pamiętniki“

Konarski — „O skutecznym rad sposobie“ (wyjątki)
 Naruszewicz — „Głos umarłych“
 Krasicki — „Hymn o miłości Ojczyzny“, „Pan podstoli“ (wyjątki)
 Karpiński — „Pieśń dziada Sokalskiego“, „Zale Sarmaty“
 Książnin — „Matka-obywatelka“
 Staszic — „Uwagi nad życiem Zamoyskiego“, „Przestrogi dla Polski“
 (wyjątki)
 Kołłątaj — „Listy Anonima“, „Prawo polityczne Narodu Polsk.“ (wyjątki)
 Woronicz — „Hymn do Boga“
 Niemcewicz — „Mrowisko“ i wyjątki ze „Śpiewów Historycznych“
 Wybicki — „Jeszcze Polska“
 Godebski — „Wyjątki“
 Mickiewicz — „Poezje filareckie“, „Oda do młodości“, „Dziady“, Cz. II
 Z lektury uzupełniającej:
 Sienkiewicz — „Krzyżacy“
 Libelt — „O miłości Ojczyzny“
 Rodziewiczówna — „Pożary i zgłiszcza“
 Orzeszkowa — „Nad Niemnem“, „Gloria victis“
 Żeromski — „Wierna rzeka“
 Kossak-Szczucka — „Złota wolność“

Komp. 4. (kl. VII)

Z lektury podstawowej:

Mickiewicz — „Konrad Wallenrod“, „Farys“, „Dziady“ Cz. III., „Księgi
 pielgrzymstwa“ (w wyborze)
 Słowacki — „Lilla Weneda“, „Anielli“, „Beniowski“, „Grób Aga-
 memnona“

Z lektury uzupełniającej:

Mickiewicz — „Rozum i wiara“, „Do matki Polki“, „Reduta Ordona“
 Gąsiorowski — „Huragan“
 Żeromski — „Duma o hetmanie“
 Tetmajer — „Koniec epopei“
 Malczewski — „Marja“
 Ujejski — „Skargi Jeremiego“

Komp. 5. (kl. VIII)

Z lektury podstawowej:

Krasiński — „Irydjon“
 Asnyk — „Niektóre liryki“ (w wyborze)
 Prus — „Lalka“
 Konopnicka — „Niektóre liryki“
 Kasprówicz — „Księga ubogich“

Z lektury uzupełniającej:

Ujejski — Niektóre wyjątki
 Wyspiański — „Warszawianka“, „Noc listopadowa“, „Wesele“, „Wy-
 zwolenie“.
 Żeromski — „Popioły“, „Wiatr od morza“.
 Kalderon — „Książę niezłomny“
 Sziller — „Wilhelm Tell“

3. JĘZYK OBCY.

Należy zwracać uwagę na rysy dodatnie i swoiste charakteru naro-
 dów, których język się poznaje oraz na ideały państwowe, przebijające
 się w omawianych utworach literatury obcej.

Z języka francuskiego nadają się:

Komp. 1.

Podręcznik Kielskiego — ustępy: „Un incendie“, „Un naufrage“, „L'aiguilleur“ (myśl ich przewodnia, ofiarne pełnienie obowiązku publicznego) — z Cz. IV. podręcznika: „La vie sociale“

Komp. 2.

Podręcznik Kielskiego: „La Marseillaise“, „La France et la Pologne“ (z dłuższymi uwagami V. Hugo i Micheleta o roli Polski jako żołnierza cywilizacji)

Béranger — „Poniatowski“ i „Le souvenir du peuple“

V. Hugo — „La mort pour la Patrie“ (hymn) i „Le siège de Paris“

Chénier — „Le chant du départ“

Opowiadanie: „Le Tambour d'Arcole“, „Un petit invalide“

Opisy: „La fête du 14. juillet 1790“ (Fédération), „Paris pendant le siège de 1870—71“, „La victoire“ (1918), „Le sacre de la Victoire“

Komp. 3.

Vercingétorix — „La chanson de Roland“, „Le chant des forgerons“ (Th. de Banville), „Jeanne d'Arc à Chinon“, „Moisson d'Épées“

Bayard — „Napoléon au camp de Boulogne“, „Héroïsme ouvrier“, „La jeunesse du général Drouot“, „La litanie des villes“, „Les dernières heures du fort de Vaux“, „L'entrée des Français à Strasbourg“, „Le chômage“ (Zola — Germinal), „Napoléon aux Lacs de Laffrey“, „La fidélité au drapeau“ (René Bazin).

UWAGA. Ustępy kursywą znajdują się w nowym wydaniu podr. Szaroty opracowanym przez prof. Z. Czernego.

Komp. 4.

Fénelon — „Le connétable de Bourbon et Bayard“, „Fin du règne de Louis XIV“

Martin — „César et Vercingétorix“

Corneille — „Le Cid“ (wyjątki)

Boussuet — „Oraison funèbre de Louis de Bourbon, prince de Condé“

Louis XVI. — „Les tentatives de réformes“

Montesquieu — „Deux causes de la perte de Rome“

J. J. Rousseau — „Ce que doit faire la Pologne pour maintenir sa liberté“, „Éducation nationale“

Mirabeau — „Discours sur la benqueroute“

Lamartine — „Rouget de Lisle chante“, „la Marseillaise“

Komp. 5.

Blanchet — „Carrière de Napoléon Bonaparte“

Duray — „Bataille d'Arcole et de Rivoli“, „Bataille d'Iéna“

Napoléon I. — „Les Adieux à sa vieille garde“

Lamartine — „Les derniers carrés de la garde à Waterloo“, „Le Drapeau“

Hugo — „Waterloo“

A. de Musset — „A la Pologne“

A. de Vigny — „Le cor“

Lamennais — „La Pologne“, „Hymne à la Pologne“

Guizot — „Rôle civilisateur de la France“

Zola — „Défense d'une maison à Bazeilles“

Gambetta — „Discours sur la capitulation de Metz“

„Proclamation du gouvernement après le désastre de Sedan“

„Proclamation de la troisième République“

Zola — „Paris en janvier 1871“

Réclus — „Gouvernement de France“, „La France et son rôle historique“

Taine — „Théorie des milieux“

Lektury w rozmaitych klasach:

Voltaire — „Le siècle de Louis XIV.“

Corneille — „Le Cid. Horace“

Fénelon — „Télémaque“

Montesquieu — „Considérations sur les causes de la grandeur des
Romains et de leur décadence“, „Esprit des lois“

Rostand — „L'aiglon“, „Cyrano de Bergerac“

A. de Vigny — „Grandeur et servitude militaires“

Daudet — „Lettres de mon moulin“

Marbot — „Mémoires“

Z języka niemieckiego:

Wykorzystanie pod względem wyżej wskazanym całego materiału naukowego.

4. HISTORIA.

Nauka historii ma za zadanie:

1. rozbudzenie umiłowania kraju ojczystego przez bezpośrednie zetknięcie się z jego przeszłością,

2. kształtowanie woli ucznia przez okazywanie godnych podziwu i naśladowania wzorów,

3. budzenie i wzmacnianie wiary i zaufania w siły własne narodu (do czego się najbardziej nadaje studjum dziejów porzecznych),

4. wyrobienie poczucia związku między przeszłością, a teraźniejszością, zrozumienia wypadków współczesnych i danie odpowiedniego poglądu na świat,

5. ugruntowania fundamentów naukowych pod ideologię państwową i doprowadzenie do zrozumienia tak zagadnień polityki światowej, jak też różnorodnych przejawów życia politycznego i społecznego w granicach własnego kraju.

W tym celu należy dążyć do:

1. jak największego uplastycznienia przedmiotu drogą barwności strony zewnętrznej, bogactwa materiału anegdotycznego, podkreślenia psychicznej strony wypadków historycznych, intuicyjnego wnikania w dzieje i wyrabiania intuicji tej w uczniach, wreszcie rezygnowania z mnogości drugorzędnych wydarzeń,

2. traktowania studjum historii z pewnego rodzaju zapalem patriotycznym,

4. wytwarzania uczuciowego nastawienia do przedmiotu i pewnego rodzaju poszanowania dlań ze strony ucznia, a to drogą odpowiedniego uwypuklania przykładów poświęcenia, męstwa, geniuszu politycznego lub wojennego i momentów zwycięstwa lub powodzenia mocarstwowego w przeciwstawieniu do przykładów zdrady, tchórzostwa, nieudolności, słabości politycznej oraz momentów klęsk, upadków, niewyzyskanych świetnych sposobności i t. p., przy budzeniu w uczniach odpowiednich uczuć podziwu, zadowolenia, względnie pogardy, żalu, zgrozy lub potępienia,

4. szukania w historii analogii do wydarzeń doby najnowszej i wyświadczenia na pierwszy plan tego, co z niemi pozostaje w związku,

5. skracania niektórych dawniejszych okresów historii polskiej (naprz. średniowiecza) przy rozszerzeniu i pogłębieniu znajomości dziejów porzecznych, zwłaszcza historii ostatniej doby,

6. przepojenia nauki o Polsce współczesnej właściwą ideologią i zaktualizowania jej drogą ściślejszego związania z zagadnieniami gospodarczymi, politycznymi i społecznymi,

7. wprowadzenia w tym celu ostrożnie dobranej lektury wiadomości i artykułów z prasy przy odpowiedniej interpretacji przez nauczyciela,

8. posiadania przez nauczyciela ustalonego ideału państwowego.

Z kursu historii powszechnej zasługują na szczególne wyróżnienie następujące rozdziały i partje, które nauczyciel może wyzyskać dla wychowania młodzieży w duchu państwowym:

1. Z dziejów starożytnej Grecji.

a) okres wojen perskich, jako zwycięstwo ducha narodowego nad przewagą liczebną,

b) czas rozumnej demokracji za Peryklesa,

c) fatalne dla Grecji następstwo wojen domowych i niesnasek między państwami greckimi,

d) zwycięski pochód Aleksandra i założenie przez niego monarchji światowej, jako trjumf genjuszu ludzkiego,

2. Z historii Rzymu:

a) rozrost państwa dzięki tężyznie, dyscyplinie i silnej woli obywateli,

b) okres walk domowych 133-31, jako przykład ciężkiego przesilenia, które przechodzi państwo rzymskie wskutek zepsucia obyczajów i uciemnienia niektórych warstw społecznych przez warstwy posiadające.

3. Z dziejów średniowiecza:

a) stosunek państw narodowych do potęg uniwersalnych cesarstwa i papieństwa,

b) wyprawy krzyżowe, jako przykłady ideowości, poświęcenia, męstwa i poczucia honoru rycerskiego,

c) zwycięstwo ducha narodowego we Francji w wojnie stuletniej z Anglią (Joanna d'Arc).

4. Z dziejów nowożytnych:

a) powstawanie i organizacja państw nowożytnych,

b) idea demokratyczna w rewolucji,

c) rola Napoleona I. w szerzeniu tych idei i budzenie ducha narodowego u ludów Europy,

d) ruchy wolnościowe w epoce św. przymierza i wiosna narodów 1848,

e) samostanowienie narodów w czasach wojny światowej.

5. Z historii polskiej:

Dla zrozumienia idei państwowej ważne są okresy Bolesława Chrobrego, Władysława Jagiełły, Stefana Batorego, Jana Sobieskiego, dla przeciwstawienia okresy upadku Jana Kazimierza, epoka saska, St. Augusta Poniatowskiego.

Z epoki porozbiorowej wysiłki celem zdobycia niepodległości, od Kościuszki do Legjonów Piłsudskiego 1914.

Z osobistości Kościuszko, Dąbrowski, Ks. Józef Poniatowski, Łukasiński, Wysocki Piotr, Bem, Traugutt, Piłsudski.

5. GEOGRAFJA.

Momenty natury ideowo-państwowej występują w działach:

Komp. 1.

Granice Polski historycznej i współczesnej, charakter granic Polski współczesnej, położenie geograficzne — konieczność utrzymywania silnej

armji. Ukształtowanie pionowe, charakter wód lądowych, granice naturalne i sztuczne. Flora i fauna — idea ochrony przyrody. Odpowiednie nakreślenie stosunków etnicznych, gospodarczych i kulturalnych.

Przy omawianiu poszczególnych krain geograficznych należy uwzględnić momenty natury historycznej, gospodarczej, kulturalnej, etnicznej, oraz wpajać ideę szanowania zabytków swojszczyzny.

Komp. 2.

W związku z geografją Europy — wskazane jest uwydatnienie pewnych momentów natury politycznej, głównie przy zapoznaniu się z krajami sąsiadującymi z Polską. A więc — Niemcy (Drang nach Osten) — dążność do odwetu i odebrania korytarza pomorskiego, Rosja (drugi odwieczny wróg Polski) — dążność do zniszczenia Polski, Francja — konieczność sojuszu z Polską.

Niemniej godne są podkreślenia stosunki etnograficzne, kulturalne i gospodarcze, jak z jednej strony Niemiec i Rosji, tak z drugiej Anglii, Francji oraz U. S. A. (te ostatnie już w komp. 5-tej).

Komp. 3.

W związku z nauką geografji pozaeuropejskich części świata położyć należy specjalny nacisk na znaczenie tych kontynentów dla polskich interesów kolonialnych, gospodarczych i emigracyjnych, uwzględnić należy raczej większe skupienia polskie za morzem i panujące w nich stosunki.

6. PRZYRODOZNAWSTWO.

Przez naukę przyrody doprowadzić możemy kadetów:

1. do wyrobienia całego szeregu pojęć ogólnych, stanowiących podstawę optymistycznego, opartego na pojęciach ewolucji, właściwego dzisiejszemu kulturalnemu człowiekowi poglądu na świat,

2. do zrozumienia znaczenia organizacji i do odczuwania potrzeby tej organizacji w każdym kierunku, a więc też na terenie państwa i społeczeństwa,

3. do wykształcenia zmysłu obserwacyjnego, oraz zdolności wnioskowania ze szczegółów o prawach ogólnych natury, a tem samem dostosowania tych praw w zakresie zjawisk wchodzących w bezpośredni kontakt z życiem jednostki, rodziny, społeczeństwa, narodu.

Z tych względów z pośród rozrzuconych po całym materiale zagadnień na szczególne podkreślenie zasługują:

życie kolonjalne i społeczne owadów (mrówki, termity, pszczoły), jako przykład organizacji społecznej, pasorzytnictwo, symbioza, kwestje związane z higieną (n. p. bakterje).

Specjalnie w komp. 4-tej przez poznanie składników skorupy ziemskiej, uczeń dochodzi do pogłębienia pojęć uzyskanych w komp. 1-szej w geografji, zdobywa znajomość bogactw kopalnianych Polski, a przez formy krajobrazów, omówione w geodynamice, wzmacnia w sobie umiłowanie swojszczyzny i przyrody wogóle i nabywa zrozumienia potrzeby ochrony przyrody.

7. FIZYKA I CHEMJA.

Wykorzystanie materiału dla wychowania państwowego kadetów da się osiągnąć drogą:

1. specjalnego podkreślenia tych działów fizyki (n. p. kosmografja, skraplanie gazów, teorja kinetyczna i in.), które wiążą się chlubnie ze znanymi w całym świecie nazwiskami polskimi, jak Kopernik, Olszewski,

Wróblewski, Smoluchowski i in. w celu rozbudzenia w uczniach słusznej dumy narodowej,

2. rozbudzania w uczniach podziwu dla ogromu pracy uczonych i poszanowania dla dorobków tej pracy,

3. silnego akcentowania tych partyj fizyki i chemji, które mają znaczenie w przemyśle wogóle, a specjalnie w polskim,

4. podkreślenia przy sposobności analogij, zachodzących między prawami przyrody, a prawami życia społecznego,

5. wzmianek o bogactwie mineralnem kraju i jego brakach, o wielkim przemyśle i jego brakach, o położeniu gospodarzem Polski i t. p.

8. MATEMATYKA.

Z materiału naukowego matematyki dla wychowania państwowego uczniów skorzystać można przez zwrócenie uwagi na prace uczonych polskich i ich znaczenie dla cywilizacji (Kopernik, Hoene-Wroński, Janiszewski, Sierpiński i in.). Pozatem nauka matematyki wyrabia w przyszłym obywatelu przyzwyczajenie do ścisłości i dyscypliny umysłowej.

9. RYSUNKI.

Celom wychowania państwowego kadetów służy:

1. rozwijanie i kultywowanie poczucia piękna dla uszlachetnienia i wzmocnienia młodocianych umysłów,

2. rozwijanie bystrości umysłu oraz bystrości spostrzeżeń i obserwacji — zapomocą rysunków — we wszystkich kierunkach zagadnień plastycznych,

3. rozbudzenie i rozwijanie uszanowania i umiłowania rzeczy pięknych, posiadających charakter wybitnie polski, a więc:

Znajomość i zrozumienie wartości sztuki polskiej ludowej, style w Polsce, malarstwo historyczne, stworzenie szkoły polskiej i charakter malarstwa polskiego.

Wojsko polskie w sztuce plastycznej. „Wojna“. Twórczość Matejki.

Bohaterowie Legionów, życie w okopach, szkice węglem i ołówkiem.

Rozwój sztuk pięknych w Polsce, sztuki plastyczne Odrodzonej Polski.

Ilustracje polskie w powieściach historycznych.

4. Wycieczki krajoznawcze celem rozbudzenia zamiłowania krajoobrazu polskiego, który, bogaty w różnorodność formy, śmiało może być wyzyskany w taktycznych założeniach.

10. ŚPIEW I MUZYKA.

Służy celom wychowania państwowego przez:

1. wyeliminowanie z muzyki pierwiastka orgjastycznego,

2. prowadzenie nauki w tym kierunku, by treścią muzyki była prawdziwa kultura ducha,

3. doprowadzanie uczniów do prawdziwej ogłady towarzyskiej,

4. szczególne uwzględnienie pierwiastka pochodzenia i motywu narodowego, a specjalnie pielęgnowanie pieśni związanych z historją i woj-
skiem polskim, zwłaszcza z doby walk niepodległościowych.

11. ROBOTY RĘCZNE.

Posiadają znaczenie dla postulatu wychowania państwowego ze względu na:

1. praktyczne zapoznanie z zasadniczymi warunkami piękna formy plastycznej,

2. wykształcenie należytej postawy duchowej w ustosunkowaniu zamierzenia do wykonania,

3. uświadomienie kadetów o znaczeniu pracy fizycznej w Polsce współczesnej (praca rzemieślnika - artysty w dawniejszych czasach, a upadek rzemiosł w dobie obecnej),

4. zapoznanie kadetów z krajowym surowcem, z przemysłem polskim i ciężką pracą rzemieślnika i robotnika (zwiedzanie centrów przemysłowych, fabryk, tartaków i t. d.).

12. ĆWICZENIA CIELESNE.

Wartość ćwiczeń cielesnych polega na tem, że:

1. rozbudzają ducha rycerskiego przez sporty, jak dawniej rozbudzano go przez igrzyska rycerskie,

2. wyrabiają wiarę we własne siły, szybkość decyzji, wytrwałość, umiejętność przechodzenia z porażki do ataku, słowem niepowstrzymane dążenie do celu,

3. zapewniają zdrowie i tężyznę fizyczną jednostek, będącą podstawą zdrowia społecznego,

4. odciągają od trwonienia czasu w sposób bezużyteczny lub nawet szkodliwy dla zdrowia fizycznego i moralnego,

5. stawiają Polskę w rzędzie narodów cywilizowanych świata, propagujących w czasach obecnych bardzo silnie ideę wychowania fizycznego, i zapewniają jej przez to uznanie powszechne,

6. wyrabiając w jednostkach dodatne walory moralne, ułatwiają zrozumienie i odczucie ideałów państwowych, oraz realizację ich w życiu osobistem.

II. Projekt wyzyskania programu naukowego przedmiotów ogólno-kształcących ze względu na przygotowanie kadetów do zawodu wojskowego.

1. RELIGJA.

Ze względu na przygotowanie do zawodu wojskowego, należy w związku z nauką religji:

1. krzewić kult siły woli, objawiającej się w duchowym bohaterstwie świętych,

2. budzić wiarę w zwycięstwo przez wykazywanie, że nawet zboczenia całych epok nie załamały linii rozwoju ducha i myśli religijnej.

3. zachęcać do walki zwycięskiej ze sobą samym, celem wyrobienia w sobie charakteru i dyscypliny wewnętrznej.

2. JĘZYK POLSKI.

Wyzyskanie materiału naukowego pod względem fachowo-wojskowym polegać może na:

1. pobudzaniu i wyrabianiu w kadetach ducha wojskowego i rycerskiego przez podsuwanie lektury, przedstawiającej i podnoszącej odwagę, bohaterstwo, ofiarność dla sprawy publicznej, ziemi ojczystej i ziomek, zdolność i chęć poświęcenia się dla wielkich celów, sceny bitewne, junackie i t. p.

2. wykorzystaniu charakterystyk omawianych przy studjach bohaterów-rycerzy w celu podkreślenia ich zalet i wad z punktu widzenia rycerskości ich charakteru,

3. wyszukiwaniu błędów pod względem wojskowym oraz dobrych stron taktycznych posunięć, o których mowa w utworach czytanych.

4. omawianiu dzisiejszego sposobu prowadzenia walki przy sposobności zapoznania się z dawnymi metodami bojów,

5. omawianiu dzisiejszego uzbrojenia przy zapoznawaniu się z uzbrojeniem dawnym,

6. omawianiu wykorzystywania dla celów wojskowych terenu opisywanego,

7. szkicowaniu i rozważaniu planów opisywanych bitew i t. p.

Do wyzyskania w tym kierunku, najbardziej się nadają następujące utwory:

Komp. 1. (kl. IV).

Sienkiewicz — „Ogniem i mieczem“, „Potop“

Mickiewicz — „Grażyna“

Z wypisów polskich — Chrzanowski-Wojciechowski t. IV.

Sienkiewicz — „W niewoli tatarskiej“

Kubala — „Bitwa pod Beresteczkiem“

Chołoniewski — „Szkoła rycerska“

Pol — „Z pieśni Janusza“

Reymont — „Ochotnicy“

Ujejski — „Maraton“

Łoziński — „Broń w dawnej Polsce“

Komp. 2. (kl. V).

Z lektury podstawowej:

Mickiewicz — „Pan Tadeusz“

Z wypisów:

Pasek — „Bitwa z Moskalami pod Lachowiczami“ (z pamiętników)

Pol — „Mohort“

Skałkowski — „Ostatnie służby“

Mickiewicz — „Reduta Ordona“

Małaczewski — Z dziejów Bałki Murmańskiej“

Siedlecki — „Lwów pod chmurami“

Z lektury uzupełniającej:

Sienkiewicz — „Pan Wołodyjowski“, „Krzyżacy“

Komp. 3. (kl. VI).

Z lektury podstawowej:

Kochanowski — „Pieśń o dobrej sławie“, „Pieśń o spustoszeniu Podola“

Potocki — „Wojna Chocimska“ (wyjątki)

Z lektury uzupełniającej:

Sienkiewicz — „Krzyżacy“

Rodziewiczówna — „Pożary i zgliszcza“

Orzeszkowa — „Gloria Victis“

Zeromski — „Wierna rzeka“

Prus — „Omyłka“

Mickiewicz — „Konrad Wallenrod“

Komp. 4. (kl. VII).

Z lektury podstawowej:

Słowackiego: — „Lilla Weneda“

Z lektury uzupełniającej:

Malczewski — „Marja“

Tetmajer — „Koniec epopei“

Komp. 5. (kl. VIII).

Wyspiański — „Warszawianka“, „Noc listopadowa“

Żeromski — „Popioły“

Romanowski — „Niektóre liryki“ (z lektury uzupełniającej).

2. JĘZYK OBCY.

Z języka francuskiego:

Lektura

a) wybranych ustępów z historii wojen zwłaszcza Ludwika XIV, Napoleona i Wielkiej Wojny,

b) regulaminów francuskich, służby polowej i wewnętrznej,

c) czasopism wojskowych franc. n. p. Revue d'infanterie.

Z języka niemieckiego:

Lektura opisów bitew z wojen niemieckich, utworów historycznych, życiorysów wielkich bohaterów, poezji wyrosłej na tle patriotycznym, n. p.

Schiller — „Tell“

Fichte — „Freiheitsdichter“, „patriotische u. Kriegsgedichte“, „Kriegsgedichte“, „Kriegsnovellen“, „Erfindungen“

Lessing — „Minna von Barmhelm“.

3. HISTORIA.

Wyzyskanie nauki historii dla wychowania kadetów pod względem wojskowym osiąga się przez:

1. szersze, niż normalnie w gimnazjach, uwzględnianie dziejów wojennych i wojskowości,

2. okazywanie planów bitew i odpowiednich rysunków,

3. dokładne omawianie postaci historycznych, wybitnie na tem polu zasłużonych i zachęcanie do prywatnej lektury, dzięki której najłatwiej z postaciami temi się zapoznać,

4. wykazywanie na przykładach, jakie znaczenie w wojnach posiadają z jednej strony wiedza i przygotowanie fachowe, z drugiej zaś czynniki natury moralnej (patriotyzm, wola zwycięstwa),

a przede wszystkim przez:

5. przy jaknajbardziej syntetycznem potraktowaniu historii politycznej, a zwłaszcza historii politycznej wojen, spraw dynastycznych, przebrzmiałych walk religijnych i tych zmian terytorjalnych, które po ostatnim wielkiem przeobrażeniu politycznem Europy straciły w dużym stopniu praktyczną wartość poznawczą, wykorzystanie czasu tą drogą uzyskanego dla uwzględnienia w nauczaniu historii zjawisk, dotyczących się wojskowości i wojny, a to celem:

Zbliżenia myśli uczniów do tych zjawisk, ułatwienia ich zrozumienia, dania poglądu na rozwój instytucyj wojskowych i sztuki wojennej, szczególnie w zakresie dziejów wojska polskiego, rozbudzenia zamięłowania do spraw wojskowych i przeszłości wojennej narodowej oraz wydobywania z historii silnych bodźców moralnych dla duchowego przysposobienia przyszłego żołnierza i dowódcy.

Tematy wojskowe w nauczaniu historii powszechnej:

A. Starożytność:

1. Charakterystyka rycerstwa czasów homeryckich. Uzbrojenie. Organizacja. Sposób walki.

2. Wojsko milicyjne i zaciężne. Hoplici i falanga. Czem Grecy zwyciężyli Persów. Miltiades jako wódz. Na czem polegał postęp w taktyce Epaminondasa. Nauki wojskowe Ksenofanta. Jego ideał wodza.

3. Rozwój taktyki u Macedończyków. Współdziałanie piechoty lekkiej i jazdy u Aleksandra W. Aleksander W. jako żołnierz i wódz.

4. Ewolucja organizacji wojskowej Rzymian od milicji do wojska zaciężnego. Legjon manipularny. Postęp w stosunku do falangi.

5. Rzymianie w walce z Kartagińczykami. Manewr w bitwie. Kanny. Charakterystyka Hannibala i Scypiona, jako żołnierzy i wodzów.

6. Legjon kohortowy. Lekko zbrojni. Jazda. Fortyfikacja stała i polowa. Artylerja rzymska.

7. Strategja i taktyka Cezara. Jego charakterystyka, jako wodza.

B. W i e k i ś r e d n i e :

1. Siła zbrojna nowych narodów Europy. Jej rozwój. Karol W. Jego wyprawy.

2. Rycerstwo i charakterystyka wojsk rycerskich. Fortyfikacje i sztuka oblężnicza.

3. Wojsko polskie za pierwszych Piastów. Jego rozwój. Bolesław Chrobry jako wódz.

4. Wojsko Mongołów. Tajemnica ich zwycięstw.

5. Początki piechoty.

6. Grunwald.

7. Zwycięstwa Husytów, Szwajcarów, janczarów tureckich. Upadek rycerstwa średniowiecznego, jako ustroju wojskowego. Przyczyny. Jak odbyło się to w Polsce.

C. W i e k i n o w e.

1. Wojska zaciężne, ich początek i rozwój od najemnych do stałych. Postępy piechoty i artylerji. Broń palna.

2. Renesans w dziedzinie wojskowej. Wpływ starożytności. Macchiavelli. Jan Tarnowski. Maurycy Orański.

3. Szyki i sposób walki piechoty i jazdy XVI i XVII w. Współdziałanie broni. Rozczłonkowany szyk bojowy. Manewr na polu bitwy.

4. Właściwości odrębne wojskowości polskiej. Rola dominująca jazdy utrzymuje się. Taktyka jazdy u nas. Sztuka wojenna naszych królów i hetmanów. Tarnowski, Zamoyski, Chodkiewicz, Żółkiewski. Wizerunki duchowe. Z bitew omówić Kircholm.

5. Rola Gustawa Adolfa. Organizacja jego wojsk i postępy taktyczne. Wpływ walki z Koniecpolskim. Postać duchowa Gustawa Adolfa.

6. Turcy, ich wojsko i sztuka wojenna. Warunki wojen z nimi. Kozacy, Tatarzy, Moskale.

7. Wojsko francuskie za Ludwika XVI. Postępy w organizacji i uzbrojeniu. Postęp fortyfikacji. Vauban. Wodzowie. Turenjusz. Kilka słów o jego kampanji alzackiej.

8. Polska w wojnach kozackich, szwedzkich, moskiewskich, tureckich. Charakterystyka ich wojskowego przebiegu. Rola Czarnieckiego. Z bitew omówić Beresteczko.

9. Jan Sobieski jako wódz. Bitwa wiedeńska.

10. Wojskowość pruska. Rekrutacja. Sztuka wojenna Fryderyka II. Z bitew omówić Leuthen.

11. Upadek wojskowy Polski. Reformy stanisławowskie i Sejmu W.

12. Zjawiska wojskowe rewolucji amerykańskiej. Przewrót w ustroju i organizacji wojsk w rewolucji francuskiej. Wpływ tych przeobrażeń na sztukę wojowania, Carnot. Nowa taktyka.

13. Kościuszko. Przebieg wojskowy wojny 1794. Szczegółowiej Racławice.

14. Napoleon. Jego sztuka wojowania. Kampania 1796—7 r. (w krótkim zarysie schemat operacji (1—2) dla charakterystyki. Jedna z wielkich bitew: Austerlitz lub Jena. Dlaczego uważamy go za największego z wodzów historii. Jego wizerunek duchowy.

15. Legjony. Wojska Polskie za Napoleona I. Dane z jego historii. Epizody charakterystyczne (n. p. Somosierra, Raszyn, Polacy nad Berezyną, pod Lipskiem). Księżę Józef, jako żołnierz i wódz.

16. Organizacja wojsk i sztuka wojenna po Napoleonie. Nasza wojna 1831 (szczegółowiej Grochów lub Iłganie). Warunki wojskowe naszych powstań późniejszych.

17. Prusacy. Ich postępy po Jenie. Scharnhorst. Rozwój ich wojskowości. Moltke. Zwycięstwo 1866 r. i 1871 r. Jak odniesiono. Obrona narodu we Francji.

18. Postęp uzbrojenia po 1871 r. Wojska masowe. Zjawiska charakterystyczne dla wojen północno-amerykańskiej i mandzurskiej.

19. Wojsko i sztuka wojenna w wojnie światowej (krótka charakterystyka).

20. Polacy w wojnie światowej. Czyn dziejowy Józefa Piłsudskiego. Wojsko polskie. Obrona Lwowa. Odzyskanie Wilna. Zwycięstwo w 1920 r. (bitwa nad Wieprzem). Lektura dzieł historyczno-wojskowych.

5. GEOGRAFJA.

Komp. 1.

Znajomość czytania mapy i robienie profilów, orientacja w terenie na podstawie wycieczek.

Komp. 2 i 3.

Dokładna znajomość geografii krajów sąsiednich, a więc Niemiec, Z. S. R. R., Litwy, a do pewnego stopnia również Rumunii i Czechosłowacji, szczególnie zaś obszarów granicznych. Znajomość mórz, portów, dróg morskich w związku z nauką pozaeuropejskich części świata.

6. PRZYRODOZNAWSTWO.

Pewne działy przyrodoznawstwa w kierunku wychowania kadetów pod względem wojskowym mogą mieć praktyczne zastosowanie.

Momentami natury praktycznej, dającymi się wykorzystać w nauce higieny, są: znaczenie bakterii i wogóle mikroorganizmów i gospodarki przyrody, znaczenie gnicia, choroby, dezynfekcja.

Ze względu na przyszłą możliwość poruszenia przez kadetów, już jako oficerów, niektórych zagadnień w pogadankach z żołnierzami, należałoby kadetów zainteresować hodowlą pszczół i jedwabników.

Z materiału naukowego komp. 4. wybija się mineralogia i geologia. Znajomość mineralogii i petrografii, będącej częściowym pogłębieniem zasad chemii nieorganicznej z komp. 2. przydatna jest w rozpoznawaniu budowy terenu, szczególnie przyda się wówczas, gdy wychowankowie będą mieli do czynienia z mapami sztabowymi, które geologicznej budowy terenu nie uwzględniają.

7. a) FIZYKA.

W szczególny sposób należy uwzględnić następujące działy:

1. balistykę,
2. statykę,

3. zasady aeronautyki,
4. termodynamikę—motory,
5. optykę stosowaną (narzędzia miernicze stosowane w wojsku)
6. telefonję i telegrafję,
7. radio stosowane.

Działy, któreby się nie dały przerobić w ramach programu naukowego, n. p. balistyka, radio, mogłyby być traktowane przy przedmiotach wojskowych (n. p. w służbie łączności) przy współdziale odpowiedniego nauczyciela.

Stosować przytem w całej pełni należałoby metodę samodzielną, laboratoryjną. Wyrobiłaby bowiem ona w kadetach dużą dozę pomysłowości i zaradczości i zaprawiłaby waleńie do czynu.

7. b) CHEMJA.

W szczególny sposób uwzględnić należy:

1. Chemję materiałów wybuchowych,
2. Chemję gazów bojowych,
3. Chemję metali wojennych (żelazo, miedź, cynk, cyna, glin, ołów, nikiel, chrom, ich stopy, konserwowanie metali),
4. Chemję materiałów gospodarczych. (Powietrze, woda, oświetlenie i ogrzewanie, wypiek chleba, pranie bielizny, ropa naftowa i jej przetwory, ciała białkowe, tłuszcze, cukry, skrobia, mleko, mięso, środki dezynfekcyjne.

8. MATEMATYKA.

Na szczególne uwzględnienia zasługują działy: stereometria, trygonometria, analityka.

Działy te łącznie z fizyką mają zasadnicze znaczenie dla wprowadzenia do przedmiotów o charakterze wojskowym, jak balistyka, terenoznawstwo, nautyka, aeronautyka i in.

9. RYSUNKI.

1. Jako pomocnicze przygotowanie orientacyjne przy zdjęciach kartograficznych terenu — rysunek terenu z natury oraz szkicowanie pewnych przestrzeni.

2. Szkicowanie terenu z podkreśleniem formy, obserwacja terenu, teren falisty, pagórkowaty, górzysty, wszelkie zmiany w terenie i t. d. (w 3 komp. w IV okresie konf. i w 4 komp. w I. okr. konf.), dając tym sposobem podstawę do szkiców perspektywicznych.

3. Rysunek z wyobraźni — celem zdobycia umiejętności urzeczywistniania prosto i zwięźle swoich zamiarów twórczych i dla jasnego oraz logicznego ujęcia formy.

10. SPIEW I MUZYKA.

1. Odpowiedni dobór pieśni (o treści estetycznej),
2. Szczególne uwzględnienie pierwiastka pochodzenia i motywu narodowego, a specjalnie pielęgnowanie pieśni, związanych z historją i wojskiem polskim, zwłaszcza z doby walk niepodległościowych.

11. HIGJENA.

W związku z wychowaniem fizycznym przeprowadzi lekarz szereg pogadanek w komp. 1—3 (4 godz. lekc. na 1 rok szkolny).

W komp. 4. wykłady higjeny prowadzone będą normalnie ze względu na to, że:

1. w kompanji tej następuje czas zamknięcia okresu dojrzewania u młodzieży, która umysłowo również dochodzi w tym czasie do rozumowego ustosunkowania się do zagadnień życiowych,

2. młodzież w tej klasie posiada już przygotowanie i podstawę naukową do studjum higieny, gdyż w kompanji 3-ciej (kl. VI.) program nauk przyrodniczych przewiduje naukę anatomji ciała ludzkiego, dzięki czemu dopiero w tym roku sprawy, dotyczące niektórych poważniejszych dziedzin życia i higieny, mogą być traktowane wyraźniej i bardziej szczegółowo,

3. w kompanji 5-tej liczne zajęcia programowe, tak z dziedziny nauk ogólnokształcących, jak i wojskowych, absorbują w zupełności młodzież, nie pozostawiając czasu na zajmowanie się przedmiotem pobocznym.

Program wykładów tych będzie zatem ujęciem i skryształizowaniem całej nauki higieny, traktowanej w niższych klasach w formie dorywczych pogadanek, i postawienie jej na zasadach naukowych. Dla życia przyszłego młodzieży, w szczególności w ich zawodzie oficerskim, daje wiadomości niezbędne, przewiduje bowiem

W pierwszym okresie konferencyjnym:

- a) Pojęcie ogólne i zasady ogólne higieny, jako obywat. obowiązku.
- b) Przyrodę i otoczenie: powietrze, woda, gleba, klimat.
- c) Higienę miast, wsi i osiedli (wodociągi, kanalizacja, zadrzewienie i rozmieszczenie).

d) Higienę mieszkań, zakładów, fabryk, szpitali, specjalnie szkół.

e) Higienę koszar, kwater, obozów, biwaków, pobojozisk, służby w polu.

f) Higienę marszu (nogi, udary cieplne i słoneczne).

g) Choroby wogóle, w szczególności zakaźne, ich przyczyny, bakterje, zmiany organiczne, drogi rozszerzania się. Teorja kropelkowa, wesz, komar, mucha, tasieniec.

h) Zwalczanie chorób zakaźnych, jako klęski społecznej:

1. uświadomienie, podniesienie kultury, higiena społeczna (otoczenia i odżywiania).

2. odporność, jej wzmacnianie, szczepienie, jego zasady i rodzaje, eugenika,

3. dezynfekcja, dezynsekcja, odosobnienie, kwarantanna, znaczenia i sposoby.

W drugim okresie konferencyjnym:

a) Anatomję ciała ludzkiego. Ogólna powtórka.

b) Ogólną fizjologję i higienę poszczególnych narządów i części ciała.

1. skóra, włosy, mięśnie, stawy, paznokcie,

2. mózg, układ nerwowy,

3. serce i krążenie (żyłaki),

4. płuca i oddychanie,

5. usta, zęby, przewód pokarmowy, błony, przepukliny,

6. gruczoły o wewnątrz. wydzielaniu, korelacja tychże (współdz.),

7. wątroba i nerki,

8. regulacja ciepła w organizmie (termometr),

W trzecim okresie konferencyjnym:

a) Gruźlicę, jej istotę, powody, zwalczanie, znaczenie dla jednostki i społeczeństwa.

b) Alkoholizm, tytoń, narkotyki, używki — następstwa, zwalczanie, znaczenie dla społeczeństwa i jednostki.

c) Choroby weneryczne, istota, przyczyny, następstwa, zwalczanie, znaczenie dla jednostki i społeczeństwa.

d) Samogwałt dtto.

e) Choroby zawodowe, ich przyczyny, zwalczanie, znaczenie dla jednostki i społeczeństwa.

f) Pracę, zmęczenie, wypoczynek, sen, ich istota i wartość.

g) Przemianę materji.

h) Higjena pracy umysłowej i fizycznej: ćwiczenia, sport, zabawy, wskazania i przewskazania. Zawodnictwo sportowe a wychow. fizyczne.

i) Higjenę odżywiania: wartości odżywcze pokarmów, witaminy, woda.

j) Hartowanie i jego podstawy (katary, przeziębienia, pielęgnacja skóry zwłaszcza nóg, mięśni, kąpiele, łaźnie publiczne).

W czwartym okresie konferencyjnym:

a) Ratownictwo, pierwszą pomoc z pokazami i ćwiczeniami:

1. zranienia, złamania, krwotoki,
2. duszenie, tonięcie, otrucie,
3. sztuczne oddychanie, aseptyka, i antyseptyka.

b) Warunki i sposoby pierwszej pomocy w polu:

1. opatrunek osobisty, pokaz i ćwiczenia,
2. aseptyka, zakażenia krwi,
3. niebezpieczeństwo tężca i szczepienie ochronne.

c) Gazy trujące:

1. działanie na organizm, uszkodzenie, następstwa,
2. ratownictwo — pierwsza pomoc,
3. ochronna maska przeciwgazowa.

Punkty programu a) ratownictwo i c) gazy trujące (IV okres konfer.) stanowić będą uzupełnienie obrony przeciwgazowej, jako przedmiotu wyszkol. wojsk., podczas gdy higjena sportu (III okres konfer.) pozostawać będzie w związku z ćwicz. cielesnymi.

4. Życie płciowe, jego rozwój i znaczenie dla jednostki i społeczeństwa, w szczególności u młodzieży szkolnej. Zależność rozwoju umysłowego i fizycznego w ukształtowaniu psychiki od rozwoju płciowego. Wskazówki i pouczenia.

12. ROBOTY RĘCZNE.

Posiadają znaczenie ze względu na przygotowanie do zawodu wojkowego, ponieważ:

1. dają możność zetknięcia się praktycznego z różnemi materiałami i posługiwanie się prostemi narzędziami, oraz zapoznają z obróbką drzewa i metalu w zastosowaniu taktycznem.

(Wyrób prostych modeli topograficznych, budowa kładek, modeli lotniczych).

2. Zapoznanie kadetów z rysunkiem techn. w kreśleniu i stosowaniu.

13. ĆWICZENIA CIELESNE.

Wchodzą całkowicie w skład wyszkolenia wojskowego kadetów.

PROGRAM KORELACJI W ZAKRESIE PRZEDMIOTÓW OGÓLNO-KSZTAŁCĄCYCH I WYSZKOLENIA WOJSKOWEGO.

Celem wyzyskania w większym stopniu materiału nauk. przedmiotów ogólno-kształcących dla wyszkolenia wojskowego, ustalony został następujący program korelacji w tych przedmiotach, w których tego rodzaju styczność zachodzi.

Wyszkolenie strzeleckie — matematyka i fizyka.

Komp. 1.

Prof. fizyki w I-szym okresie konferencyjnym omówi pojęcia: tor pocisku, składanie ruchów, zasady dynamiki. Będzie to podstawą dla wyszkolenia strzel. w 2-gim okresie konferencyjnym.

Z matematyką korelacji niema.

Komp. 2.

Niema korelacji, ponieważ przedmiot wojskowy wyprzedza fizykę. Prof. fizyki rozwinie odnośne pojęcia dotyczące balistyki z końcem 3 roku w 2-gim półroczu.

Komp. 3.

Niema korelacji.

Komp. 4.

Niema korelacji.

Komp. 5.

Pojęcia w zakresie balistyki (w związku z obroną przeciwlotniczą i ckm) prof. fizyki omówi w kl. 3. Celem utrzymania korelacji w kl. 5. prof. matematyki omówi te rzeczy w związku z powtórzeniem trygonometrii.

Fizyka — służba łączności.

Komp. 1.

Nie zachodzi potrzeba korelacji.

Komp. 2.

Nie zachodzi potrzeba korelacji.

Komp. 3.

W zakresie środków łączności nie zachodzi potrzeba korelacji

Zwiedzenie radiostacji i zapoznanie się z jej budową prof. fizyki przesunie do kl. 5-tej, gdzie rzeczy te omówi w związku z zaznajomieniem teoretycznym z radio, łącznie z przedmiotem fizyki.

Komp. 4.

Niema korelacji.

Komp. 5.

Wiadomości o telegrafii i telefonii ze strony teoretycznej pogłębi prof. fizyki dopiero pod koniec 2 okresu konfer.

Fizyka — roboty ręczne.

Modelarstwo w zakresie lotnictwa obejmie nauczyciel robót ręcznych w kl. 3-ej, wykona również z kadetami pewne przyrządy dla zajęć fizycznych.

Terenoznawstwo — geografia.

Komp. 1.

Przewiduje się wspólne układanie planów i urządzenie wycieczek. Przy nauce geografii uwzględnia się sprzeczności w terminologii, stosowanej w terenoznawstwie i geografii.

W zakresie środków i sposobów orjentowania się, wyzyska nauczyciel terenoznawstwa wiadomości kadetów z kl. 1 i 2 gimn.

Ponadto przy egzaminie wstępnym. zwrócić należy uwagę na wiadomości kandydatów, odnośnie do sposobów orjentowania się za pośrednictwem kompasu, słońca, księżyca i t. p.

W związku z ćwiczeniami, nauczyciel geografii zaznajomi kadetów z mapą, jej czytaniem, podziałką, profilem. Nauczyciel terenoznawstwa ze

swej strony wykorzysta materiał przerobiony na ćwiczeniach geograficznych (z wyjątkiem profilu). Żnaki konwencjonalne przerobi nauczyciel terenoznawstwa w czasie 2 pierwszych okresów konferencyjnych.

Komp. 2.

Nauczyciel terenoznawstwa wykorzysta wiadomości z terenoznawstwa i geografji, dotyczące form terenu, sposobu przedstawienia i nazw terenu, znajomości map, oraz ich czytania.

Nauczyciel terenoznawstwa poda temat i uzgodni wykonanie pewnych modeli plastycznych z gipsu, które wykona nauczyciel robót ręcznych.

Komp. 3.

Niema korelacji.

Komp. 4.

Naukę rysowania szkiców perspektywicznych uzgodnić należy z nauczycielem rysunków.

Komp. 5.

Niema korelacji.

Chemja, Przyroda, Prace ręczne — Pionierka.

Komp. 1.

Nauczyciel służby pionierskiej wykorzysta materiał przedmiotu robót ręcznych w zakresie najprostszego łączenia belek, zwykłego i łykiem, oraz znajomości materiałów wiklinowych.

Na drugim miejscu stoi zwiedzenie szkoły koszykarskiej

Komp. 2.

Nauczyciel robót ręcznych, wykorzystując ćwiczenia w zakresie trudniejszych wiązań belkowych, wykona modele szalasowe i kładek, oraz inne modele ze służby pionierskiej.

Ponadto wykona modele obozowych stojaków na karabiny.

Nauczyciel rysunków zaprojektuje wzory zdobnictwa obozowego, a na ćwiczeniach robót ręcznych wykona je z kadetami nauczyciel robót ręcznych.

Komp. 3.

Niema korelacji.

Komp. 4.

Uwzględniono wojskowe wymagania w komp. 2.

Komp. 5.

Naukę w pionierce o materiałach wybuchowych i najprostszych sposobach wysadzania przenosi się z kl. 5. do kl. 2., dla uzyskania korelacji z nauką chemji.

Prof. chemji przerobi w komp. 2. i w I-szem półroczu kom. 3. odpowiednie partie swego przedmiotu, traktujące o środkach wybuchowych.

W programie wyszkolenia pionierskiego w komp. 5. skreśla się punkt: budulec — wymiary i przydatność.

Gazoznawstwo — chemja.

W obronie przeciwgazowej materiał komp. 2., przesuwają się do komp. 3. dla uzyskania korelacji z chemją. Resztę materiału należy podzielić na komp. 4 i 5.

Komp. 3.

Historja gazów, działanie gazów bojowych na organizm, podział fizjologiczny, w skróceniu chemje gazów, surowce, z których otrzymuje się gazy, sposób ich otrzymania, materiały zapalne, dymotwórcze, warunki

dobroci materiałów, gaz, wykrywanie i niszczenie gazów omówi nauczyciel chemji w związku ze swoim przedmiotem.

Kwestję znajomości masek pozostawia się nauczycielowi gazoznawstwa.

Chemja — grenadjerka.

Komp. 2.

Ze względu na korelację z chemją, budowę granatów ręcznych i zapalników, przerabia się przy końcu 2 okresu konfer.

Chemja — nauka o broni.

W związku z nauką o broni nauczyciel chemji zapozna w komp. 2 kadetów z konserwacją metali, stanowiących części składowe broni, a w komp. 3 zaznajomi ich z rodzajami amunicji.

Higjena — ratownictwo i obrona przeciwgazowa.

Higjena, a wychowanie fizyczne.

W związku z ratownictwem i obroną przeciwgazową, nauczyciel higieny przeprowadzi cykl wykładów w komp. 4 na temat:

- a) działanie gazów na organizm — uszkodzenie i następstwa,
- b) ratownictwo — pierwsza pomoc,
- c) ochrona — maska przeciwgazowa.

W związku z wychowaniem fizycznym nauczyciel higieny przeprowadzi cztery pogadanki rocznie w klasach od 1 do 3 po jednej godzinie w ciągu okresu konferencyjnego.

Dla komp. 4-tej higienę sportu, w związku z wychowaniem fizycznym, omówi nauczyciel higieny na swych lekcjach.

Terenoznawstwo — rysunki.

Komp. 1.

Nie zachodzi potrzeba korelacji.

Komp. 2.

Nie zachodzi potrzeba korelacji.

Komp. 3.

Nie zachodzi potrzeba korelacji.

Komp. 4.

Nauczyciel rysunków daje wstępne przygotowanie do szkiców perspektywicznych w 4-tym okresie komp. 3 i 1-szym okresie komp. 4, tworząc w ten sposób podstawę do szkiców perspektywicznych w terenoznawstwie.

III. Projekt moralnego oddziaływania na wychowanków Korpusu kadetów przy szczególnem uwzględnieniu ideału państwowego.

Wychowanie moralne kadetów ze szczególnem uwzględnieniem ideału państwowego winno pójść w kierunku:

- A) ogólnego wykształcenia ich charakteru i wyrobienia w nich siły woli,
- B) dokładnego uprzytomnienia im, na czem polega ideał państwowy Polski, oraz jakie są drogi do wcielenia go w życie,

C) praktycznego przygotowania ich do przyszłej realnej pracy w ramach stopniowego urzeczywistniania się owego ideału.

W tym celu konieczne są:

I. JAKO ŚRODKI WSTĘPNE NATURY OGÓLNEJ:

1. ostra selekcja kandydatów do Korpusu pod względem ich wartości ideowych, moralnych, umysłowych i fizycznych,

2. nawiązanie kontaktu i porozumienie się pomiędzy Korpusami,

3. wzajemna współpraca ze sobą wychowawców i wykładowców Korpusu przez udzielanie sobie informacji, dotyczących się kadetów i przez branie udziału we wspólnych zebraniach, na których omawia się i ustala wytyczne programy, a nawet omawia poszczególne wydarzenia z życia kadeckiego — celem wyznaczenia wspólnej linii działania,

4. stałe pogłębianie przez każdego z wychowawców i wykładowców wiedzy pedagogicznej, czy to drogą lektury prywatnej, czy też drogą czynnego udziału w służących temu celowi zebraniach ogólnych,

5. zbliżanie się do młodzieży kadeckiej celem, poznania indywidualnych ich charakterów, zdolności, upodobań, nałogów, stosunków rodzinnych, wpływów dotychczasowych, oraz celem rozbudzenia w nich zaufania do swych przełożonych,

6. staranie się o wykorzystanie każdej sposobności do oddziaływania moralnego na kadetów, a to drogą:

a) wykładów, czy innych zajęć służbowych wśród kadetów,

b) stykania się z nimi poza wykładami,

c) organizowania i brania udziału w wycieczkach, pogadankach, zwiedzaniu muzeów, zabytków i t. p.

d) układania odpowiednich pod względem ideowym, a tworzących pewną ideową całość, prac piśmiennych,

e) organizowania odpowiednich odczytów w Korpusie, lub ułatwiania kadetom brania udziału w odczytach pozakorpusowych.

f) wykorzystywania stosownego repertuaru teatralno-kinowego rzaz przeźroczy,

g) kierowania lekturą,

h) podsuwania odpowiednich czasopism,

i) powoływania do życia odpowiednich (o zdrowej ideologii) związków kadeckich i kół naukowych, o ile pewnym się jest trwałości ich istnienia,

j) organizowania uroczystych obchodów,

k) udzielanie porad zwracającym się z prośbą o te porady jednostkom,

l) wykorzystywania wszelkich innych okoliczności zbliżenia się do kadetów,

7. staranie się o oddziaływanie na wychowanków przede wszystkim drogą własnego przykładu, stąd też:

a) opanowywanie swych wad i ujemnych stron charakteru, by nie umniejszać w oczach uczniów swej powagi,

b) staranne zwalczanie w sobie wszelkich nastrojów pesymistycznych, by przez własny optymizm budzić ufność we własne siły w uczniach,

c) wkładanie z całej siły swego przekonania w to, co się mówi, pamiętając, że nas wobec uczniów zdradza nie tylko treść słów, ale też głos, mimika, ruchy ciała i wogóle nasze zachowanie,

d) surowe wymagania połączone z przyjaźnią dla uczniów, aby

jednak nie tracić swego autorytetu, przyjaźni tej uczniom z miejsca się nie ofiarowuje, lecz się pozwala im powoli ją zdobywać,

e) postępowanie takie, by wzbudzało stale wśród kadetów zaufanie do przełożonych,

f) sprawiedliwość w stosunku do wszystkich i unikanie faworyzowania i sympatii osobistych między kadetami.

8. Podnoszenie prestige Korpusu przez:

a) uświadamianie kadetom jego roli i znaczenia,

b) uświadamianie ich zadań i obowiązków względem Korpusu,

c) nawiązywanie do historii,

d) urabianie dobrej sławy na zewnątrz.

II. JAKO METODY I ŚRODKI AD A.

A. metody.

Wychowanie

1. religijne,

2. kulturalne,

3. patriotyczne,

4. społeczne,

5. oparte o zdrowie fizyczne i moralne,

6. o samokształcenie i wychowanie,

7. o dyscyplinę.

B. środki.

ad 1 (religijne):

a) walka z lekkomyślnością i sofistyką namiętności w imię ukształconego na dogmatyce i etyce rozumu i sumienia,

b) wykazanie na podstawie zasad religijnych potrzeby posłuszeństwa względem władzy, nie ślepego, lecz opartego na kulcie uświadomionego autorytetu,

c) przyzwyczajanie do podporządkowywania się ideałom państwowym w imię zrozumienia osobistej omylności jednostek.

ad 2 (kulturalne):

a) rozbudzanie w kadetach miłości przyrody i swojszczyzny.

ad 3 (patriotyczne):

a) kult tradycji, świąt i zabytków narodowych w szczególności świąt szkoły i kult poległych w walkach kadetów Korpusu,

b) przepojenie zasadą, że nie prywata, lecz „salus rei publicae suprema lex“, a stąd szacunkiem dla władz, urzędów i instytucji Rzeczypospolitej,

c) wzmacnianie przyrodzonych zalet narodowych jakimi są przede wszystkim zapał, odwaga i szczerość, z jednoczesnym wypienianiem narodowych wad, więc w pierwszym rzędzie braku wytrwałości, lenistwa, oraz chorobliwego sentymentalizmu, warcholstwa.

ad 4 (społeczne):

a) rozbudzanie szacunku dla wszelkiej pracy ludzkiej, oraz dla ludzi pracy,

b) wyrabianie w kadetach otwartości, szczerości, poczucia odpowiedzialności za swoje postęпки, prawdziwego koleżeństwa i solidarności w dobrem, umiławania prawdy, godnego występowania w szkole i poza szkołą, dobrego oddziaływania na otoczenie, wśród którego się znajdują, oszczędności, unikania zbytków w życiu, stroju i wszelkich wogóle nieszlachetnych przyzwyczajęń,

c) inicjowanie i udział w akcjach społecznych, zachęcanie do możliwej ofiarności społecznej,

d) praca kadeta nad młodszym, pogadanki i kółka.

ad 5 (oparte o zdrowie fizyczne i moralne):

a) wymaganie ścisłego stosowania się do przepisów higieny.

b) organizowanie przedsięwzięć sportowych, rozrywek i zabaw, możliwy współudział w nich wychowawców,

c) walka z alkoholizmem i tytoniem, jako objawem słabej woli, oraz inniemi szkodliwymi nałogami kadetów,

d) przeciwdziałanie powstawaniu nowych nałogów,

e) tępienie kłamstwa i zatajania, jako objawów tchórzostwa,

f) usuwanie warunków umożliwiających i wywołujących objawy kłamstwa wśród uczniów,

g) zwracanie uwagi na stosunek młodzieży do domu i ch rodziny, wywieranie wpływu w tym kierunku.

ad 6 (oparte o samokształcenie i samowychowanie):

a) zachęcanie do wykonywania poleceń, oddziaływanie na ambicję i siłę woli,

b) oparcie dyscypliny na pobudkach ideowych,

c) w celu wyrobienia energii w chłopcach — uciekanie się do wywoływania zdrowego współzawodnictwa między nimi,

d) celem zaprawienia kadetów do solidarnej współpracy — wywoływanie zdrowego współzawodnictwa między poszczególnymi klasami,

e) w miarę możności powierzanie poszczególnym kadetom wykonywania prac samodzielnych, trudniejszych, wymagających znacznego opanowania siebie,

f) omawianie z uczniami przy nadarzającej się sposobności praktycznych dróg do kształcenia woli, ułatwianie im wypowiedzeń się w tym względzie, udzielanie pewnych rad i wskazówek,

g) wyrabianie poczucia konieczności rozgraniczenia koleżeństwa dobrze pojętego od koleżeństwa fałszywie pojętego (jak zatajenie wykroczenia kolegi i t. p.),

h) dokładanie starań, by nie dopuścić do zatargów i nieporozumień między kadetami, a w razie ich powstania staranie się o to, by nie podpadły pod wymiar kar dyscyplinarnych, lecz zostały załatwione w drodze polubownej,

i) zachęcanie kadetów w sposób nieogólnikowy, lecz indywidualnie do wzajemnej i bezinteresownej pomocy w nauce,

k) pobudzanie do samokształcenia się i samowychowania się n. p. przy pomocy starszych kadetów.

ad 7 (oparte o dyscyplinę):

a) niezadawanie zbyt wiele materiału naukowego do opanowania, licząc się z czasem kadeckim, ale za to wymaganie, by opanowanie materiału było jaknajdokładniejsze,

b) tępienie w uczniach płytkości i powierzchowności wiedzy, przez zmuszanie ich do gruntownego opracowywania i wyczerpywania odnoszonych zagadnień,

c) dawanie możliwej swobody podczas chwil wolnych, a wymaganie ścisłej dyscypliny podczas zajęć,

d) zwracanie bacznej uwagi nawet na drobnostki, jak czystość zeszytów, wyraźne pismo, dokładne i krótkie odpowiedzi, zewnętrzna postawa kadeta i t. p.

e) unikanie niecelowych i nieuzasadnionych zarządzeń względnie rozkazów; ściśle dopilnowywanie należytego wykonania każdego rozkazu i polecenia,

f) wymaganie ścisłego liczenia się z czasem we wszystkich czynnościach, troska o jak największą ekonomję czasu,

g) przyzwyczajanie kadetów do wykonywania obowiązków i powierzonych czynności bez dozorowania,

h) wykorzystywanie charakterystyki studjowanych osobistości czy typów literackich, polecając wychowankom stawić się w położeniu bohatera i określać, jakby się należało w danym wypadku zachować,

i) wykorzystywanie w miarę potrzeby innych środków pedagogicznych, szczególnie zalecanych przez pedagogję współczesną.

III. JAKO ŚRODKI ad B.

1. prowadzenie przy wykładach, dorywczo w rozmowach, a nawet specjalnych pogadanek na temat: na czym polega ideał państwowy Polski współczesnej,

2. inicjowanie przy różnych sposobnościach pogadanek kadeckich, w których planowanoby przyszłą realną pracę nad wcielaniem ideału państwowego w życie,

3. walka z bezideowością, przez stałe podsuwanie uczniom zagadnień i zadań ideowych, a już skądinąd zdolnych zaabsorbować młodzież.

IV. JAKO ŚRODKI ad C.

1. zaznajamianie wychowanków z praktyczną stroną życia, pod względem gospodarczej samowystarczalności, czy pod innemi względami ekonomicznemi, z organizacją przedsięwzięć, z prowadzeniem prac społecznych, możliwie drogą nie teorji, lecz praktyki (samorządy, dopuszczalne w ramach organizacji zakładu wojskowego, uczenie przedsiębiorczości i t. p.),

2. polecenie kadetom prowadzenia na tematy ustalone ściśle obmyślanych i należycie opracowanych pogadanek z szeregowymi,

3. doprowadzenie do tego, by każdy z wychowanków posiadał praktyczną znajomość jednego z języków sąsiednich narodów niemiecki, rosyjski i t. d.,

4. ułatwianie każdemu rozwijania swych zdolności w tym kierunku, w jakim objawia największe zamiłowanie.

SPIŚ RZECZY:

Przedmowa	5
I. Projekt wyzyskania programu naukowego przedmiotów ogólno - kształcących dla wychowania państwowego w Korpusie kadetów	7
II. Projekt wyzyskania programu naukowego przedmiotów ogólno - kształcących ze względu na przygotowanie kadetów do zawodu wojskowego	15
Program korelacji w zakresie przedmiotów ogólno - kształcących i wyszkolenia wojskowego	22
III. Projekt moralnego oddziaływania na wychowanków Korpusu kadetów przy szczególnem uwzględnieniu ideału państwowego	25

**Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu**

CM 314587/I

000-314587-00-0